

ВІДГУК

опонента кандидата юридичних наук, професора
Авраменка Олексія Володимировича
на дисертацію Любченко Тетяни Сергіївни
«Кримінальна відповідальність за умисне знищення або пошкодження
майна захисника чи представника особи», подану на здобуття
наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право

Ступінь актуальності обраної теми дисертації. Незважаючи на те, що питання кримінальної відповідальності за умисне знищення або пошкодження майна було предметом наукових дискусій у кримінальному праві, монографічних досліджень саме кримінальна відповідальність за умисне знищення або пошкодження майна захисника чи представника особи не здійснювалось.

Тема наукової роботи є надзвичайно актуальною з кількох причин. По-перше, як вказує у дисертації Любченко Т.С. в Україні актуалізуються запити суспільства на справедливе та ефективне правосуддя, всебічний захист гарантованих Конституцією України прав та свобод людини й громадянина, в тому числі – учасникам судового процесу. По-друге, на рівні Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» задекларовано, що життя і здоров'я, власність, честь та гідність, а також професійні права захисників перебувають під захистом закону, а реалізація їх прав та повноважень забезпечується відповідними гарантіями.

Актуальність теми, якій присвячено дисертацію, також зумовлена тим, що для організації якісної роботи захисників чи представників особи з метою реального забезпечення принципу змагальності судочинства слід зосередити увагу на обов'язковості реалізації гарантій безпеки вказаної категорії осіб. Крім того, сучасні умови воєнного стану та деокупації захоплених територій провокують нові загрози кримінально-правової охорони правосуддя, що потребує формування сучасної концепції його захисту.

Отже, комплексне дослідження саме кримінальної відповідальності за

умисне знищення або пошкодження майна захисника чи представника особи слід визнати своєчасним і важливим кроком до зміцнення правової системи.

Обґрунтованість переважної більшості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується широтою і різноманітністю опрацьованої джерельної бази, веденням коректної полеміки, використанням різноманітних методів пізнання, вдало підібраних з урахуванням предмета дисертаційного дослідження, продуманою логікою викладення матеріалу, яка дала змогу автору виконати поставлені перед собою завдання.

При написанні роботи дисертантка опрацювала достатній (всього 236 джерел) масив юридичної літератури.

Солідною виглядає емпірична база дослідження. Емпіричну базу дослідження складають систематизовані статистичні й аналітичні матеріали Офісу Генерального прокурора за 2020–2025 рр. щодо кількості зареєстрованих (облікованих) кримінальних правопорушень, передбачених ст. 399 КК за 2020 р. – 6 місяців 2025 р.; результати вивчення 30 ухвал, винесених протягом 2020–2025 рр. у всіх областях України; результати опитування 100 працівників Національної поліції України щодо визначення проблемних питань кримінальної відповідальності за умисне знищення або пошкодження майна захисника чи представника особи.

Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу відповідно до встановлених вимог визначені коректно, співвідносячись між собою як загальне і часткове.

Слід констатувати, що дисертантка уміє логічно викладати та аналізувати теоретичний, практичний і законодавчий матеріал, формулювати виважені та узагальнені висновки, застосовувати різноманітні методи наукового пізнання. Характерною особливістю підготовленої дисертації є її полемічність. Наводячи й аналізуючи погляди науковців з тих чи інших проблемних питань, автор вступає в дискусію, висловлює й аргументує свою позицію, обґрунтовує її, посиляючись

на положення законодавства і кримінально-правової доктрини, та з повагою ставлячись до підходів, правильність яких ставиться під сумнів.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, вбачається у тому, що дисертація є комплексним дослідженням теоретичних і прикладних питань кримінальної відповідальності за умисне знищення або пошкодження майна захисника чи представника особи, у якому сформульовано пропозиції щодо змін конструкції норми та ряду положень КК, які будуть сприяти покращеному розумінню сутності аналізованого кримінального правопорушення, ефективності кримінально-правової охорони об'єкта зазначеного посягання та притягненню винних у його вчиненні осіб до відповідальності.

Досягнення такого результату стало можливим завдяки тому, що в рецензованій праці вдалось застосувати широке коло методів правового дослідження (діалектичний, історико-правовий, системно-структурний, порівняльно-правовий, соціологічний, статистичний, моделювання).

Положення, які висуваються на захист, дисертантка вдало структурує відповідно до усталених вимог. Вони здебільшого є новими або містять значну частку новизни.

Такими, що володіють ознаками наукової новизни є:

- визначення особливості механізму заподіяння шкоди суспільним відносинам, що забезпечують встановлений порядок здійснення законодавчо врегульованої діяльності, спрямованої на надання правової допомоги, за якого суб'єкт, використовуючи будь-які способи знищення або пошкодження майна потерпілих у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, здійснює вплив на суспільні відносини, змінюючи їх та спричиняючи їм шкоду;

- аргументованість доцільності встановлення зниженого віку кримінальної відповідальності в 14 років при вчиненні діяння, передбаченого ч. 1 ст. 399 КК, що впливає: а) із недосконалості положень ст. 22 КК, б) непослідовності законодавця щодо встановлення віку, з якого може наставати

кримінальна відповідальність, в) із здатності неповнолітніх розуміти цінність та важливість правосуддя, а також відносин власності як об'єктів кримінально-правової охорони, усвідомлювати шкідливість умисного посягання на власність та змоги керування власними діями;

- пропозиція враховувати при кваліфікації аналізованого діяння розмір майнової шкоди відповідно до положень примітки 2-4 ст. 185 КК.

У дисертації наводиться й чимало інших цікавих і співзвучних мені положень, ідей, висновків.

Повнота викладу в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Основні результати та висновки дисертаційної роботи опубліковані автором в 12 наукових публікаціях, серед яких чотири статті – у наукових фахових виданнях України, вісім тез доповідей, які оприлюднено на міжнародних, всеукраїнських і міжвідомчих науково-практичних конференціях. У публікаціях достатньою мірою відображені всі розділи дисертаційної роботи. Публікації здобувачки свідчать про її послідовну роботу над розв'язанням поставленого наукового завдання.

Оформлення дисертації. Дисертація оформлена згідно з нормативними вимогами, передбаченими для такого виду робіт, написана державною мовою з дотриманням наукового стилю. Положення, висновки та пропозиції, що містяться у науковій праці, загалом характеризуються аргументованістю і послідовністю.

Академічна доброчесність. Аналіз дисертаційної роботи та наведених у ній результатів наукових досліджень показав відсутність ознак порушення правил академічної доброчесності, зокрема дисертантка добросовісно оприлюднює та використовує в роботі ідеї інших науковців. Усі опубліковані тексти, відтворені наукові ідеї, положення законодавства мають відповідні посилання.

Водночас ознайомлення з кваліфікаційною науковою роботою дає змогу, висловивши *окремі побажання і критичні судження*, вступити зі здобувачкою

у дискусію.

1. У дисертації здобувачкою в цілому опрацьовано проєкт нового Кримінального кодексу України, розроблений членами Робочої групи з питань розвитку кримінального права Комісії з питань правової реформи, утвореної Указом Президента України №584/2019 від 7 серпня 2019 року, однак не знайшло місце формулювання відповідальності за умисне знищення або пошкодження майна захисника чи представника особи;
2. На с. 170 дисертації здобувачка вказує, що зважаючи на значне поширення групової злочинності, а також на спрощення вчинення кримінального правопорушення групою осіб, доречно передбачити в ч. 2 ст. 399 КК знищення чи пошкодження майна в складі групи осіб за попередньою змовою. Зважаючи на положення ст. 28 КК України, які передбачають вчинення кримінального правопорушення групою осіб, групою осіб за попередньою змовою, організованою групою або злочинною організацією, вказана законодавча пропозиція потребує додаткового обґрунтування;
3. Пропозиції дисертантки щодо підходу до визначення майнової шкоди безумовно носять практичний характер, але одночасно залишаються дискусійними. Потребує уточнення питання визначення майнової шкоди із врахуванням наявної судової практики застосування положень ст. 399 КК України;
4. Дисертантка у своєму дослідженні на с. 150 вказує, що використання у нормах КК такої ознаки суб'єктивної сторони, як мета в якості обов'язкової ознаки складу кримінального правопорушення, часто є недостатньо обґрунтованим і створює суттєві складнощі для застосування норм КК. Натомість у висновках до розділу 2 мету вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 399 КК, вбачає обов'язковою ознакою і такою, що має важливе значення для встановлення ступеня вини, характеристики особи, що вчинила правопорушення, а також впливають на індивідуалізацію покарання;

5. У підрозділі 3.2. дисертації, під час дослідження покарання за умисне знищення або пошкодження майна захисника чи представника особи, дисертантка вказує, що з метою дотримання єдності законодавчої техніки під час конструювання кримінально-правових санкцій та їх уніфікації, запропоновано: у ч. 1 ст. 399 КК встановити розмір штрафу від однієї до двох тисяч НМДГ, пробаційного нагляду та обмеження волі – п'яти років; у ч. 2 ст. 399 КК – позбавлення волі на строк від трьох до восьми років; у ч. 3 ст. 399 КК – позбавлення волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років; у пропонованій ч. 4 – позбавлення волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічне позбавлення волі. Дисертанткою не наведено обґрунтованих підстав таких пропозицій щодо покарань за умисне знищення або пошкодження майна захисника чи представника особи, як і не проведено аналізу судової практики призначення покарань за такі кримінальні правопорушення. Слід вказати, що згідно з правовою позицією Верховного Суду, викладеною у постанові від 16.08.2018 у справі № 183/163/14, питання призначення кримінального покарання та звільнення від його відбування повинні вирішуватися з урахуванням мети покарання як такого, що включає не тільки кару, а й виправлення засуджених, запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами. Водночас, незрозумілим є за якими критеріями дисертантка провела конструювання кримінально-правових санкцій ст.399 КК.

Зроблені зауваження і побажання здебільшого стосуються дискусійних питань, не впливають на належний науковий рівень дисертації, не піддають сумніву основні наукові результати, отримані здобувачкою, і лише підтверджують складність і злободенність досліджуваної проблематики.

Висновок. На підставі викладеного вважаю, що дисертація Любченко Тетяни Сергіївни «Кримінальна відповідальність за умисне знищення або пошкодження майна захисника чи представника особи» є кваліфікаційною науковою працею, яка містить положення, що мають істотне значення для

кримінального права, а саме в частині визначення основних теоретичних і практичних проблем та розроблення на цій основі пропозицій з їх законодавчого та прикладного розв'язання.

Дисертація узгоджується зі спеціальністю 081 Право і відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами, внесеними наказом Міністерства освіти і науки від 31.05.2019 року № 759), та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44. Автор дисертації – Любченко Тетяна Сергіївна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Опонент:

кандидат юридичних наук, професор
професор кафедри кримінального права
та кримінології факультету №1

(з підготовки фахівців для органів досудового
розслідування Національної поліції України)

Львівського державного

університету внутрішніх справ

Олексій АВРАМЕНКО

